

POSUDEK OPONENTA HABILITAČNÍ PRÁCE

Autor práce: ThLic. Jaroslav Franc, Th.D.

Název práce: Alexandrijský patriarcha Šenut III. a spor o zbožštění člověka

Oponent: doc. RNDr. ThLic. Karel Sládek, Ph.D.

Rozsah práce: 221 stran

Habilitační práce Jaroslava France splňuje všechna formální i obsahová kritéria pro tento druh písemného projevu. Práce odpovídá rozsahovým podmínkám. Je psána čistě, přehledně a čtivě – má odpovídající jazykovou úroveň. Celková její struktura je logická: od životopisu Šenuta III., přes jeho teologii pokání a specifická témata ekumenismu a islámu, po vlastní téma práce, tj. spor o zbožštění.

Již při konfrontaci názvu a obsahu vyvstane otázka, zda autor nemohl lépe zvolit názvy částí a zejména kapitol, aby si čtenář mohl udělat lepší představu o obsahu, respektive jak se uvedená část týká názvu práce. Zůstal spíše u encyklopedicky laděných hesel. Z proporčnosti částí je zřejmé, že podle názvu stěžejní téma „spor o zbožštění“, se podle osnovy nachází až v poslední části s rozsahem cca 30 stran (z celkového počtu 221 stran).

K formální stránce: Práce splňuje bez výhrad dodržení stanovených zásad citačních pravidel a jednoty poznámkového aparátu. Zpracování příloh je pečlivé s bohatou literaturou a názornou obrazovou přílohou s drobnou připomínkou, že abstrakt na prvních stránkách práce dává více dojem jakési předmluvy, než že by shrnoval vlastní práci. Celková typografická úprava je rovněž bez výhrad.

K obsahové stránce: Práce v úvodu uvádí do problematiky, jasně formuluje své cíle, téma, strukturu práce, poznámky k přepisu a užívání pojmů. Za cíl, podle strany 18, si Franc stanovil představit teologický koncept Šenuta III. zaměřený na úsilí o neustálý stav pokání. Je ke zvážení, zda práce neměla nést spíše název zahrnující teologii pokání než spory o zbožštění, přestože se teologie pokání právě těchto polemik týkala. Práce nicméně stanovených cílů

dosahuje a závěr precizně shrnuje výsledky bádání i s vlastním názorovým vstupem autora ve formě položených otázek a odpovědí.

Franc velmi solidně pracuje s prameny a prostudoval si potřebnou literaturu. Nesporným pozitivním vkladem je vzorná práce s cizojazyčnými texty a s překlady z arabštiny. Autorova analýza textů, teologických sporů a práce s odbornou terminologií svědčí o jeho erudici a schopnosti teologicky promýšlet texty, které má před sebou, a ve kterých dává do souvislosti život a dílo. Plodně využívá odbornou terminologii a jeho úvahy a soudy jsou náležitě argumentačně podloženy. Práce tak přináší do českého prostředí nové poznatky a zabývá se zde dosud podrobněji nezpracovaným tématem.

V první části je představen stručný životopis Šenuta III. Ihned v prvním odstavci před vlastními kapitolami mohl autor čtenáři představit strukturu kapitol dané části – obdobně i u dalších částí. Životopis je zpracován standartně s odkazy na dostupnou literaturu, od Šenutova vzdělání, přes vstup do kláštera a seznámení se všemi vlivy, které k tomuto rozhodnutí vedly, zejména setkání se světcem a intelektuálem arcijáhnem Habíb Girgisem. V klášteře se Šenut III. setkává se stěžejní postavou pro téma práce, Matoušem Chudým, kterého považoval za duchovního otce své mnišské formace.

Při čtení rádků o životě Šenuta III. je zřejmá autorova schopnost nezůstat jen u historicky laděných kapitol s výčtem dat, ale již si připravuje půdu pro další reflexe nad duchovním pozadím pozdějších teologických polemik. Důležitým předporozuměním se tak stává informace, že přestože došlo k polemikám a sporům o zbožštění, vždy to byly diskuse mezi přáteli, kteří si vážili jeden druhého a nikdy proti sobě nebojovali na rovině osobní, a už vůbec ne s touhou po pomstě (přestože byli i konkurenty při volbě patriarchy). Na tomto bodu si dal autor velmi záležet a historicky laděná část tak získává důležitou spirituální dimenzi. Franc sleduje i procesuální volbu patriarchy (v koptské církvi papeže) a problémy, kterým musel Šenut III. ve funkci čelit, včetně období exilu a násilí na koptské církvi.

V části Teologie pokání autor shrnuje Šenutovo dílo s jeho důrazy na katechetiku, pastorační a duchovní doprovázení. Stěžejní téma jeho

meditativně a esejisticky laděných textů se točí okolo pokání a smíření jakožto způsobu návratu člověka k Bohu. Šenut III. se ale nevyhýbal ani tématům dogmatickým, jako je například přirozenost Krista. V následujících dvou částech si Franc všímá vlivu ekumenismu a dialogu mezi křesťanstvím a islámem na Šenutův život a aktivity. Z textu je zřejmé, že jde o témata, která France zvláště zajímají a jsou mu blízka.

Konečně se dostáváme k tématu názvu práce: spor o zbožštění. Jde o spor mezi Šenutou III. a Matoušem Chudým, tedy biskupem a teologem, pastýřem a průkopníkem nové teologické syntézy. Šenut III. odmítl snahy Matouše Chudého po renezanzi tématu zbožštění do koptské teologie, a to až do té radikality, že ji nepovažoval za součást plánu spásy. Franc s citlivostí jemu vlastní na jednu stranu ukazuje na radikalitu sporu, ale také na smířlivější kontexty, ve kterém se odehrával. Pro Šenuta III. není zbožštění téma mystiky tady a teď, ale má rozměr eschatologického završení. Jedinou duchovní cestou k dosažení zbožštění na věčnosti je pokání po celou dobu pozemského putování. Je zřejmé, že možnost zbožštění, které probíhá již za pozemského života by mohla vést k falešné představě, že se člověk bude koncentrovat na své zbožštění až do té míry, že uvěří, že již je zbožštěn – a místo pokání nastoupí pýcha.

V závěru práce Franc vyslovuje otázky, které mu vyvstaly během výzkumu, například zda si byl Šenut III. vědom dosahu sporu, tj. nejen jako sporu dvou teologických škol, ale především v otázce odlišné péče o církve. Franc na ni odpovídá kladně. I když to není téma práce, bylo by zajímavé konfrontovat Šenutovu teologickou antropologii například s některými protestanskými přístupy k chápání člověka a duchovního života, kde se rovněž téma zbožštění nevyskytuje. To je téma do další diskuse.

Závěr posudku: Habilitační práci Jaroslava France nejenže vřela doporučuji k obhajobě jako výbornou, ale rovněž doufám, že bude brzy publikována.

V Chrudimi 15. 9. 2020